

Лекция 2

Құн түрлері және оларды анықтау әдістері

Компанияның құнын бағалауда әртүрлі құн түрлерін ажырату маңызды рөл атқарады. Бұл құн түрлері компанияның қаржылық, экономикалық және нарықтық жағдайларын ескеруге мүмкіндік береді. Әрбір құн түрі нақты мақсатқа жету үшін қолданылады және әртүрлі әдістермен анықталады.

1. Нарықтық құн (Нарықтық бағалау)

Нарықтық құн – бұл мүліктің ашық нарықта сатылуы немесе сатып алынуы мүмкін бағасы. Нарықтық құн анықталғанда келесі факторлар ескеріледі:

- Нарықтағы ұсыныс және сұраныс деңгейі.
- Экономикалық жағдайлар мен нарықтық трендтер.
- Компанияның қаржылық жағдайы мен оның активтерінің сапасы.

Нарықтық құнды анықтау әдістері:

- Салыстырмалы тәсіл: Нарықтағы ұқсас компаниялар мен мәмілелерді талдау.
- Нарықтық мультипликаторларды қолдану: P/E (баға/табыс), P/B (баға/баланстық құн), P/S (баға/сатылым) коэффициенттері.

2. Нақты құн

Нақты құн – бұл мүліктің қазіргі нарықтық жағдайларды ескере отырып анықталған шынайы бағасы. Нақты құн активтің физикалық, экономикалық және функционалдық сипаттамаларын ескере отырып анықталады.

Нақты құнды анықтау әдістері:

- Шығын тәсілі: Активтің ауыстыру немесе қалпына келтіру құнын есептеу.
- Амортизация коэффициенттерін қолдану: Физикалық, экономикалық және моральдық тозуды ескеру.

3. Баланстық құн

Баланстық құн – бұл компанияның бухгалтерлік балансында көрсетілген активтердің құны. Бұл құн активтің бастапқы құнынан амортизация немесе тозуды шегергеннен кейінгі қалған құнды білдіреді.

Баланстық құнды анықтау әдістері:

- Амортизация әдістері: Тікелей сызықтық, азайып бара жатқан қалдық, өндірістік тәсілдер.
- Түгендеу және қайта бағалау: Активтердің есептік құнын анықтау үшін түгендеу жүргізу.

4. Өтімділік құны

Өтімділік құны – бұл компания активтерінің жылдам сатылуы кезінде алынатын бағасы. Әдетте, өтімділік құны нарықтық құннан төмен болады, себебі активтерді тез сатуға баға төмендетіледі.

Өтімділік құнды анықтау әдістері:

- Салыстырмалы тәсіл: Ұқсас жағдайларда өткізілген мәмілелерді талдау.
- Эксперттік бағалау: Активтердің тез сатылу мүмкіндігін анықтау.

5. Инвестициялық құн

Инвестициялық құн – бұл нақты инвестор үшін активтің құны. Инвестициялық құн инвестордың инвестициялық мақсаттарына, табыстылыққа деген талаптарына және тәуекел қабылдау деңгейіне байланысты анықталады.

Инвестициялық құнды анықтау әдістері:

- Дисконтталған ақша ағындары (DAF) әдісі: Болашақтағы ақша ағындарын қазіргі құнға келтіру.
- Қаржылық көрсеткіштерді талдау: IRR (ішкі табыстылық мөлшерлемесі), NPV (таза қазіргі құн).

6. Сақтандыру құны

Сақтандыру құны – бұл сақтандыру компаниясы сақтандыру төлемдерін анықтау үшін қолданатын құн. Бұл құн активтердің қалпына келтіру немесе ауыстыру шығындары негізінде анықталады.

Сақтандыру құнды анықтау әдістері:

- Ауыстыру құнын есептеу: Активті қазіргі жағдайда ауыстыру құнын анықтау.
- Қалпына келтіру құнын есептеу: Активті қалпына келтіру үшін қажетті шығындарды бағалау.

7. Әдістерді таңдау критерийлері

Құнды анықтау әдісін таңдау келесі факторларға байланысты болады:

- **Бағалаудың мақсаты:** Нарықтық құн мәмілелер үшін қолданылады, нақты құн – қаржылық есептілік үшін, инвестициялық құн – инвестициялық шешімдер үшін.
- **Нарықтық жағдайлар:** Нарықтағы ұсыныс пен сұраныс деңгейі, экономикалық тұрақтылық.
- **Активтің сипаты:** Материалдық немесе материалдық емес активтер, физикалық жағдайы, пайдалану мерзімі.

Компанияның құнын анықтауда әртүрлі құн түрлері мен әдістерін түсіну маңызды. Құн түрлері мен оларды анықтау әдістерін дұрыс таңдау бағалау процесінің дәлдігіне және сенімділігіне әсер етеді. Сондықтан компания құнын бағалауда барлық факторларды ескеру және дұрыс әдісті таңдау қажет.